

МАРКО НЕДИЋ

ПЕСНИК ПРОЛАЗНОСТИ И ЉУБАВИ

Реч оџрошћтаја од Слободана Ракићиа (1940–2013)

Поштовани чланови породице Слободана Ракићиа, пријатељи и поштоваоци његовог песничког дела,

У овим тренуцима неизмерне заједничке туге, у име Удружења књижевника Србије, чији је Слободан Ракићиа био председник од 1992. до 2004. године, у име Матице српске, чији је члан и добитник Змајеве награде, најзначајнијег Матичиног песничког признања, и у име многобројних српских писаца, обраћам вам се речима опроштаја од свога дугогодишњег искреног пријатеља, часног и достојанственог Слободана Ракићиа, изузетног књижевног ствараоца, песника, есејисте, антологичара, културног и друштвеног прегаоца, који је цео живот посветио лепоти и звуку српскога језика и богатству његове поезије, традиције и савремености. Његовим одласком српска књижевност и култура изгубили су ствараоца који се песничкој речи и њеном племенитом одјеку у духу и душама данашњих и будућих читалаца посвећивао као изузетно важном књижевном, културном и националном послању.

Слободан Ракићиа је својом урођеном одмереношћу и господством, постојаношћу својих погледа на живот, стабилним и трезвеним речима, јасном поетичком усмереношћу, доследним ставом о књижевности и њеној мисији у нашем и ранијем времену импоновао свима онима који су га познавали, који су волели његову поезију и ценили његову личност и њен разговетни и уравнотежени глас.

Стога вас, његове пријатеље, породицу и родбину, познаваоце и поштоваоце његовог песничког дела, не треба посебно

подсећати да он ни као личност ни као песник и есејиста није био искључив ни затворен у један систем, једну поетику и политику, у једну изражајну и интелектуалну оријентацију, већ да се као стваралац изворног демократског осећања с разумевањем односио према свим сложеним појавама наше стварности, културе и друштва. Поштовао је различитости и максимално уважавао другачије погледе, јер је знао да су мотивисани различитошћу човекове природе и њених разноликих индивидуалних потреба. Својим изворним ставовима, међутим, остајао је доследан кад год је предосећао да су они условљени оправданијим аргументима и позитивнијим општим последицама.

Такав став имао је и према феномену књижевности и према свим важнијим песничким и стилским оријентацијама у њој. Доследност његових погледа на књижевност, потреба да као песник и есејиста што шире посматра књижевне појаве и личности, да остане веран истини и специфичном смислу и значењу књижевног текста, да у њему пронађе ону тачку која га повезује с књижевном традицијом и онај стилски облик који му омогућава уметнички статус и значај трајне естетске и културне чињенице обележавају његову целокупну књижевну делатност. Те особине показивао је и као дугогодишњи уредник за књижевност Задужбине Илије М. Коларца, као члан Управног одбора Српске књижевне задруге и њен председник од 2005. до смрти, као уредник часописа *Савременик*, као и у свим другим животним ситуацијама у којима је било неопходно да се чује његова јасна реч. Те особине потврђивао је и као председник Удружења књижевника Србије, од 1992. до 2004, у најтежим и најосетљивијим тренуцима историје српског народа у новијем времену и његове борбе за опстанак у свом духовном завичају на Косову и Метохији, једној од Ракитићевих великих песничких тема. Потврђивао их је и у тренуцима велике угрожености српске културе, која последњих деценија не престаје да се бори за своје достојанство и опстанак.

Као песник културе и традиције, поштовао је друштвене и културне институције, знао је шта су оне значиле у српској историји и шта треба да значе у данашњем и у будућем времену. Зато је, с пуном свешћу за трајне поруке које оне носе, подржавао међусобну сарадњу најзначајнијих установа српске културе и књижевности, посебно сарадњу најстаријих међу њима – Матице српске, Српске књижевне задруге, Коларчеве задужбине, Удружења књижевника.

Слободан Ракитић је као песник знао да је у његову песничку реч и у њен смисао, поред гласа културне традиције, на посебан

начин укључен дух и сензибилитет актуелног друштвеног и књижевног времена, са свим сложеностима и садржајима различите природе који га испуњавају. Али је исто тако знао да се та реч снагом свога облика и индивидуалног стила, специфичношћу својих естетских и семантичких могућности издиже изнад актуелног времена, да надилази његове пролазне знаке, и да тако омогућава универзално и трајно значење песничкој речи.

Његови многобројни пријатељи, познаваоци књижевности и поезије, читаоци његових песничких и есјистичких књига и сви њима слични, у данашњем времену неизвесне свакодневице, у поезији, уметности и култури и даље виде велико и можда последње поље хуманизације живота и човекове личности, као што га је видео и сам Слободан Ракићић. Зато предосећају да је његовим одласком нестало један велики ослонац њиховој природној потреби и жељи за бољим, осмишљенијим, праведнијим, остваренијим животом, животом који је испуњен духовношћу и надом, и нада све љубављу према чаролији песничког језика. Ту потребу и жељу одсад ће, уместо њега, бар једним делом испуњавати његове објављене књиге и трајно сећање на његову изузетну личност.

У часу у којем се суочавамо са његовом смрћу истовремено се суочавамо и са кључним особинама његове поезије и есејистике, с његовом толерантном личношћу и њеном значајном улогом у савременој српској књижевности и култури.

Ракићић је припадао оним српским песницима који су доследно неговали и сваким стваралачким гестом потврђивали властити песнички израз и доследан став о књижевности и њеном значају за културу и духовно биће свога народа. Као песник наглашеног елегичног тона – несумњиво најаутентичнији елегичар српске књижевности после Другог светског рата – добар версификатор, песник високих артистичких могућности, он је свакој изабраној теми омогућавао и непосредно поетско значење, блиско повезано с препознатљивим смислом песничког предмета, и универзално и метафизичко.

Теме опште пролазности, неминовности смрти, нестајања, несагласности између песниковог положаја у стварности и његове априорно идеализоване представе о њој, између трагичне судбине националног бића и потребе да се она језички симболизује и постави у шире духовне оквире, обележавале су његову поезију од првих објављених књига до последњих написаних стихова. Тематски оквири његове поезије ширили су се временом на аутопоетичко промишљање места и значења саме поезије и језика као великих тема модерне поезије, и њихове судбине у историјском трајању српског народа и његове културе, подједнако

угрожене и у прошлости и у садашњости. Елегична и евокативна нота његове поезије најснажније је била мотивисана управо тим сазнањима.

Испољена тежња у његовим песмама према јединству доживљаја света и спознаја несавршенства самог света, потреба за хармонијом и љубављу у човеку, посебно за љубављу према жени као универзалној теми свеколике уметности, љубав према завичају, природи, постојању, према индивидуалном духу и сећању, потреба за равнотежом и општим миром који увек остају недосегнути у непосредном животу и друге песничке теме сличне природе потврђују став књижевне критике да Ракитићева лирика припада најизразитијем неосимболистичком крилу и медитативном духовном усмерењу савремене српске поезије. Начин на који он језички обликује своје песничке књиге, од песама слободног стиха до сонета, од дужих песама с лирско-музичким компонентама и тихом уздржаношћу према непосредној стварности до повремене интонације модерног песничког исказа, увек осенченог осећањем изгубљеног духовног завичаја српског народа на Косову и Метохији, представља га као ствараоца дубоко свесног значења које песничка реч има у појединачном доживљају света, али и њене немоћи да својим деловањем битније промени сам свет.

Поред књига песама, Ракитић је паралелно писао и текстове о поезији и песницима. У бројним, аналитички писаним студијама и огледима он је поезију класика српске песничке традиције, модерне и савремене поезије постављао у шири еволутивне оквири и на тај начин наглашавао природни континуитет новије српске књижевности.

Његове књиге есеја посвећене су општим темама поезије и појединим српским песницима XX века. Њихова поезија посматрана је у широком интелектуалном контексту, при чему је истакнута њена веза с поезијом романтизма, симболизма и међуратног модернизма и њена укљученост у европски поетички систем. Ракитић је посебно истицао активан однос српских песника према песничкој и културној традицији, која се, као жив организам, преноси из једног времена у друго.

Избор песника о којима је писао вршио је према њиховом значају у развоју српске књижевности и према оним особинама њихове поезије које су истовремено биле блиске његовом песничком изразу. Његови есеји о српским песницима прве и друге половине XX века, од Ракића, Дучића, Диса и Настасијевића до Раичковића и Миљковића, добар су пример промишљене стваралачке критике какву могу да пишу искључиво сами песници. Личност

таквог духовног и стваралачког профила трајно ће недостајати српској књижевности и култури.

Зато нека је слава и хвала таквој личности и пријатељу, који из нашег немирног света одлази данас у просторе вечног спокоја.*

* Прочитано на комеморацији Слободану Ракићићу у Скупштини града, у Београду, 7. јануара 2013. године.